

Nada Vilhar

STRUKTURNE SPREMEMBE V RAZVOJU KMETIJSTVA NA NARODNOSTNO MEŠANEM OZEMLJU NA KOROŠKEM PO LETU 1973

Uvod

Kmetijstvo, najstarejša oblika aktivne proizvodne dejavnosti človeške družbe, se od drugih gospodarskih dejavnosti razlikuje tudi po tem, da je mnogo bolj odvisno od naravnih razmer. Če hočemo spoznati razvoj kmetijstva v določeni pokrajini, moramo najprej spoznati osnovne vrednosti naravnih razmer ali naravni potencial za kmetijsko izrabo tal ter vrednotenje tega na različnih stopnjah družbenega razvoja.

Koroška ima zelo različen naravni potencial za kmetijsko izrabo tal. Glede na prevladujoče povprečje vrednosti naravnih razmer za kmetijsko izrabo tal jo lahko razdelimo na tri večje enote. Več kot tretjino zavzema visokogorski svet. Ta obsega severozahodno Koroško z izjemo Lurskega polja in Dravske doline in je razen redkih izjem višji od 1000 m nad morjem. Jedro spodnje Koroške je Celovška ali Koroška kotlina in zavzema približno eno petino celotne Koroške. Obsega svet od okoliče Beljaka na zahodu do Pliberka na vzhodu ter se nadaljuje v Labotski dolini na Gosposvetskem polju daleč proti severu. Med visokogorskim svetom in Celovško kotlino se razprostira obširno področje sredogorskega sveta, ki zavzema večino ozemlja na severu, vzhodu in v osredju Koroške. Po vrednosti naravnih razmer za kmetijsko izrabo tal lahko na Koroškem ločimo tri kmetijska vegetacijska področja. Prvo področje, kjer je mogoče razen glavnega pridelka pridelati še drugo kulturo, obsega Celovško kotlino in dna dolin. Drugo področje je sredogorski svet, kjer je mogoče v eni vegetacijski dobi pridelati samo eno kulturo. Tretje področje pa je visokogorski svet, kjer poljedelstvo močno zaostaja za živinorejo.¹

Strukturne spremembe v agrarni dejavnosti na Koroškem v obdobju 1970—1980

Koroška je imela v letu 1980 26.134 kmetijskih obratov. To število pa se je v primerjavi z letom 1970, ko je bil opravljen popis kmetijskih obratov, zmanjšalo za 7,5 %. V letu 1980 je imela Koroška 860.294 ha kmetijskih površin.

Med posameznimi političnimi okraji je bilo v letu 1980 največ kmetijskih obratov v Špitalu na Dravi (Spittal an der Drau), 17,7 % vseh kmetijskih obratov na Koroškem, ki so se razprostirali na 242.213 ha kmetijskih površin ali na 28,2 % vseh kmetijskih površin na Koroškem. V obdobju 1970—1980 se je zmanjšalo število kmetijskih obratov na Koroškem ter v vseh političnih okrajih, najbolj v političnem okraju Beljak-mesto (Villach Stadt), kjer je indeks rasti števila kmetijskih obratov v opazovanem obdobju 87. V opazovanem obdobju se je zmanjšala tudi skupna kmetijska površina na Koroškem in po večini političnih okrajev. Izjema je politični okraj Celovec-mesto (Klagenfurt Stadt), kjer je indeks rasti kmetijskih površin v opazovanem razdobju 134.²

Po velikostnih stopnjah glede na skupno kmetijsko površino so v letu 1980 obrati med 20 in 50 ha obdelovali 23,5 % vseh kmetijskih površin na Koroškem, teh

¹ Dr. Jakob Medved: Koroško kmetijstvo, Koroška in koroški Slovenci, Zbornik poljudnoznanstvenih in leposlovnih spisov, Založba Obzorja Maribor, 1971, str. 39, 40.

² Vse analize so opravljene v ekspertizi: Nada Vilhar: Analiza strukturnih sprememb v razvoju kmetijstva na narodnostno mešanem ozemlju na Koroškem in organizacijske oblike delovanja koroških Slovencev v agrarni dejavnosti na Koroškem, Ljubljana, INV, julij 1984, 63 strani, 27 tabel.

obratov pa je 24,6 % vseh kmetijskih obratov na Koroškem. Od celotnega števila kmetijskih obratov na Koroškem je le 1,5 % obratov z 200 in več ha, obdelujejo pa 30,2 % vseh kmetijskih površin na Koroškem. V opazovanem obdobju se je močno spremenila struktura kmetijskih obratov na Koroškem po skupni kmetijski površini. V obdobju 1970—1980 se je najbolj zmanjšalo število kmetijskih obratov, ki imajo manj kot 2 ha kmetijskih površin (ind. 81), prav tako pa se je najbolj zmanjšala skupna površina tovrstnih obratov (ind. 80). V opazovalnem obdobju smo zabeležili povečanje števila tistih kmetijskih obratov, ki imajo več kot 50 ha kmetijskih površin. Prav tako se je povečala njihova skupna kmetijska površina. Med temi se je najbolj povečalo število tistih kmetijskih obratov, ki imajo 200 in več hektarov kmetijskih površin, vendar se je v istem opazovanem obdobju nekoliko zmanjšala njihova skupna obdelovalna površina.

Moderna kmetijska mehanizacija je največ pripomogla k prestrukturiranju kmetijskih obratov glede na kmetijsko površino, ki jo obdelujejo. Z modernejšimi kmetijskimi stroji lahko danes lastnik kmetijskega obrata bolj ekonomično obdeluje večje kmetijske površine. Različen razvoj produkcijskega načina v kmetijstvu je v današnji Avstriji oblikoval različne socio-ekonomske razvojne oblike v kmetijstvu. Vedno večje število kmetov si išče dodatno zaposlitev v izvenkmetijski dejavnosti in se s kmetijstvom ukvarja le še manj kot polovico skupnega delovnega časa. Dvojna zaposlenost, ob kateri prevladuje izvenkmetijska dejavnost, je danes v kmetijstvu najbolj pogostna oblika dela in življenja. Okoli 55 % vseh kmečkih obratov v Avstriji pripada tej obliki.

Avstrijski statistični uradi razdeljujejo kmetijske obrate po vrstah lastnikov v tri skupine:

a) obrat, v katerem sta lastnika obrata (zakonski par) bila v enem letu (leto se šteje za obdobje od setve do pobiranja letine) vsaj 90 % celotnega delovnega časa enega leta zaposlena v kmetijskem ali gozdarskem obratu. Na nekmetijsko dejavnost odpade le 10 % celotnega delovnega časa (»Vollerwerbsbetrieb«);

b) obrati, na katerih sta lastnika kmetijskega obrata delala v tem kmetijskem obratu v enem letu od 50 % do manj kot 90 % celotnega delovnega časa. V nekmetijski dejavnosti so ti kmetje aktivni z vsaj 10 % pa do manj kot 50 % delovnega časa (»Zuerwerbsbetrieb«);

c) obrati, na katerih je lastniški par tega kmetijskega obrata zaposlen v obratu manj kot 50 % skupnega delovnega časa. Na nekmetijsko dejavnost odpade pri tem vsaj 50 % celotnega delovnega časa (»Nebenerwerbsbetrieb«).

Analize kažejo, da se zmanjšuje število tistih kmetijskih obratov na Koroškem, katerih lastniki se ukvarjajo v glavnem le s kmetijsko dejavnostjo ter da se jih vedno več zaposluje v izvenkmetijski dejavnosti. Za opazovano obdobje 1970—1980 smo ugotovili, da se je pomembno zmanjšalo število tistih kmetijskih obratov, v katerih sta lastnika (zakonski par) zaposlena vsaj 90 % skupnega delovnega časa (ind. 69), zmanjšala pa se je tudi njihova skupna kmetijska obdelovalna površina (ind. 83). Največji padec pa smo ugotovili pri tistih kmetijskih obratih, kjer se lastnika ukvarjata s kmetijstvom 50 % do manj kot 90 % skupnega delovnega časa. V številu kmetijskih obratov te kategorije smo v opazovanem obdobju zabeležili indeks rasti 47, pri čemer se njihova skupna obdelovalna površina ni bistveno zmanjšala. Istočasno pa se je močno povečalo število kmetijskih obratov, kjer sta lastnika zaposlena manj kot 50 % skupnega delovnega časa (ind. 111), povečala pa se je tudi njihova skupna obdelovalna površina (ind. 148). Tovrstnih kmetijskih obratov je bilo v letu 1980 na Koroškem 15.051 oziroma 58,0 % vseh kmetijskih obratov, ki so obdelovali 27,5 % vseh kmetijskih površin. Največ kmetijskih površin pa še vedno obdelujejo tisti kmetijski obrati, katerih lastnika sta na kmetiji zaposlena vsaj 90 % celotnega delovnega časa. V letu 1980 so tovrstni kmetijski obrati obdelovali 53,9 % vseh kmetijskih površin, leta 1970 pa so obdelovali kar 71 % vseh kmetijskih površin oziroma za 17,1 % več kmetijskih površin.

Po posameznih kategorijah kmetijskih obratov glede na način pridobivanja smo ugotovili naslednje značilnosti:

a) v kategoriji kmetijskih obratov, katerih lastnika porablja za delo na kmetiji vsaj 90 % skupnega delovnega časa, vidimo, da tako v letu 1970 kakor tudi v letu 1980 prevladujejo kmetijski obrati z 20 do manj kot 50 ha kmetijske površine. Njihov delež se je v opazovanem razdobju povečal za 4 % in so tako v letu 1980 zavzemali 43,5 % kmetijskih obratov te kategorije. Delež kmetijskih površin, ki jih obdelujejo kmetijski obrati z 20 do manj kot 50 ha kmetijske površine, se je v opazovanem obdobju zmanjšal za 1,6 % in zavzema še 27,7 % vseh kmetijskih površin. Le 2,0 % kmetijskih obratov te kategorije, ki so imeli v letu 1980 v lasti 200 in več ha kulturnih površin, je v letu 1980 obdelovalo 22,9 % vseh kmetijskih površin, ki so jih obdelovali kmetijski obrati te kategorije;

b) v drugi kategoriji kmetijskih obratov, katerih lastnika sta zaposlena na kmetiji od 50 % do manj kot 90 % skupnega delovnega časa, je slika naslednja: v letu 1980 je največ tovrstnih kmetijskih obratov oziroma 32,2 % imelo 20 do manj kot 50 ha kulturnih površin. Njihov delež se je od leta 1970 povečal za 18,1 %. Skupna površina, ki so jo v letu 1980 obdelovali tovrstni kmetijski obrati, je v letu 1980 znašala 26,1 % celotne kmetijske površine, ki so jo obdelovali kmetijski obrati te kategorije, v opazovanem obdobju pa se je delež obdelovalne površine povečal za 3,6 %.

V celoti pa v tej kategoriji kmetijskih obratov prevladujejo kmetijski obrati, ki imajo manj kot 50 ha kulturnih površin. Večjih kmetijskih obratov je v tej kategoriji zelo malo. Posebno pa se kaže usmeritev v manjše kmetijske obrate v naslednji kategoriji kmetijskih obratov:

c) v kategoriji kmetijskih obratov, katerih lastnika sta na kmetiji zaposlena manj kot 50 % skupnega delovnega časa, prevladujejo kmetijski obrati do 20 ha kmetijskih površin. Ta kategorija polkmetov je več kot polovico skupnega delovnega časa zaposlena v izvenkmetijskih dejavnostih, zato je povsem razumljivo, da v manj kot polovici delovnega časa ne morejo obdelati večjih kmetijskih površin. Ta usmeritev je še posebej značilna za leto 1970, v katerem so prevladovali kmetijski obrati z manj kot 2 ha kulturnih površin. Teh kmetijskih obratov je bilo v letu 1970 33,1 % vseh obratov te kategorije. V letu 1980 se je struktura kmetijskih obratov te kategorije nekoliko spremenila. Povečal se je delež kmetijskih obratov, ki imajo več kot 2 ha kulturnih površin, med temi najbolj tistih kmetijskih obratov, ki imajo 10 do manj kot 20 ha kulturnih površin (+6,0 %), in tistih kmetijskih obratov, ki imajo 20 do manj kot 50 ha kulturnih površin (+ 5,7 %). Te strukturne spremembe lahko pripisujemo povečanemu razvoju in uporabi mehanizacije v kmetijski dejavnosti. Največ kmetijskih površin pa v tej kategoriji obdelujejo kmetijski obrati, ki imajo v lasti 20 do manj kot 50 ha kulturnih površin, in sicer so v letu 1980 obdelovali kar 25,9 % vseh kmetijskih površin (v primerjavi z letom 1970 se je delež povečal za 6,4 %), ki jih obdelujejo kmetijski obrati te kategorije.

Strukturne spremembe v agrarni dejavnosti na narodnostno mešanem ozemlju na Koroškem v obdobju po letu 1973

1. Strukturne spremembe v kmetijstvu glede na način gospodarjenja

Kakor na vsem Koroškem je tudi na narodnostno mešanem ozemlju že moč goče zaslediti razvojne smeri v avstrijskem kmetijstvu. Tudi na narodnostno mešanem ozemlju prevladuje v kmetijski dejavnosti način gospodarjenja, ko je lastnik zaposlen na kmetiji manj kot 50 % skupnega delovnega časa, v preostalem delovnem času pa se posveča izvenkmetijski dejavnosti. V nekaterih občinah pa imajo poleg tovrstnih tudi veliko število takšnih kmetijskih obratov, ki se večji del skupnega delovnega časa ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo. Tako je predvsem v občinah Vellkovec, Pliberk in Grebinj.

Med občine z največjim številom kmetijskih obratov spadajo na narodnostno mešanem ozemlju: v političnem okraju Beljak-dežela Bekštanj in Podklošter ter Št. Jakob v Rožu, v političnem okraju Celovec-dežela imata največ kmetijskih

obratov Borovlje in Žrelec, v političnem okraju Velikovec pa občine Velikovec, Pliberk, Dobrla vas in Grebinj. Lastniki kmetijskih obratov v teh občinah praviloma gospodarijo z največ uporabnimi kmetijskimi in gozdnimi površinami.

Val sprememb v kmetijstvu je zajel tudi večji del občin na narodnostno mešanem ozemlju. To se izraža predvsem v spremenjenem načinu pridobivanja po posameznih kmetijskih obratih. Vedno večje število lastnikov kmetijskih obratov, ki so se večji del delovnega časa ukvarjali s kmetijstvom, se zaposluje v izvenkmetijskih dejavnostih. S tem se skrajšuje tisti delovni čas, ko se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo na svoji kmetiji. Iz opravljenih analiz je razvidno, da so se v letu 1980 v večini občin na narodnostno mešanem ozemlju na Koroškem lastniki kmetijskih obratov in njihovi ožji družinski člani s kmetovanjem ukvarjali le še manj kot 50 % skupnega delovnega časa. Ostali delovni čas pa so že zaposleni v izvenkmetijskih dejavnostih v svojem kraju ali se vozijo na delo v druge kraje. V povprečju se je v letu 1980 manj kot 10 % lastnikov vseh kmetijskih obratov ukvarjalo s kmetijsko dejavnostjo od 50 % do manj kot 90 % skupnega delovnega časa. Te smeri razvoja so na narodnostno mešanem ozemlju na Koroškem najbolj razvidne v občinah šmohorskega in beljaškega okraja. V občini Št. Štefan v šmohorskem okraju se le še 13,6 % lastnikov kmetijskih obratov ukvarja s kmetovanjem 90 % skupnega delovnega časa in že 85 % se jih ukvarja le še manj kot 50 % skupnega delovnega časa. V beljaškem okraju je ta situacija še bolj izrazita v občini Čajna: le 9,2 % lastnikov kmetijskih obratov je na kmetiji zaposlenih več kot 90 % delovnega časa, 86,1 % lastnikov kmetijskih obratov pa dela na kmetiji le še manj kot 50 % skupnega delovnega časa, pri tem pa gospodari s 67,8 % vseh kmetijskih in 85,5 % vseh gozdnih površin v občini. V vseh občinah beljaškega okraja pa se že več kot 70 % lastnikov kmetijskih obratov ukvarja s kmetovanjem manj kot 50 % delovnega časa. V celovškem okraju opažamo, da se počasi zmanjšuje delež tistih lastnikov kmetijskih obratov, ki se s kmetijstvom ukvarjajo le polovico svojega delovnega časa, polovico pa so zaposleni v izvenkmetijski dejavnosti. Če smo v beljaškem okraju ugotovili, da v to kategorijo spada več kot 70 % lastnikov kmetijskih obratov, vidimo, da so v celovškem okraju občine, kjer bi v to kategorijo vključili od 43,7 % do 88,3 % lastnikov kmetijskih obratov. Predvsem v občinah Grabštanju, Pokrče in Štalenska gora se skoraj polovica lastnikov kmetijskih obratov ukvarja s kmetijsko dejavnostjo še 90 % skupnega delovnega časa. Nasprotno se v bližini Otok, ki je turistično najrazvitejša občina celovškega okraja, kar 88,2 % vseh lastnikov kmetijskih obratov ukvarja s kmetijsko dejavnostjo manj kot 50 % skupnega delovnega časa. V občini Dholica, kjer je tudi močno razvita turistična dejavnost, spada v to kategorijo 79,3 % lastnikov kmetijskih obratov. Visok delež lastnikov kmetijskih obratov, ki se s kmetijstvom ukvarjajo manj kot 50 % delovnega časa, zasledimo še v občinah Borovlje (85,7 %) in v Bistrici v Rožu (81,6 %), v katerih ima prebivalstvo več možnosti za zaposlovanje v izvenkmetijski dejavnosti.

V velikovškem okraju pa je delež lastnikov kmetijskih obratov, ki se s kmetijsko dejavnostjo ukvarjajo 90 % skupnega delovnega časa, največji na narodnostno mešanem ozemlju. V občini Suha spada v to kategorijo kar 54,6 % lastnikov kmetijskih obratov, ki gospodarijo s 77,8 % vseh kmetijskih in s 75,3 % vseh gozdnih površin. Visok je delež lastnikov kmetijskih obratov te kategorije tudi v občinah Djekše (49,3 %), Grebinj (47,9 %) ter v Železni Kapli (42,7 %). Delež lastnikov kmetijskih obratov, ki se s kmetijsko dejavnostjo ukvarjajo manj kot 50 % skupnega delovnega časa, v nobeni občini velikovškega okraja ne presega 70 %. Največ je lastnikov kmetijskih obratov te kategorije v občinah Globasnica (69,9 %), Žitara vas (69,7 %) in Galicija (69,1 %). Lastniki tistih kmetijskih obratov, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo vsaj 90 % delovnega časa, gospodarijo z največjim delom uporabnih kmetijskih in gozdnih površin, čeprav je v nekaterih občinah njihov delež nižji kot delež lastnikov tistih kmetijskih obratov, na katerih so lastniki zaposleni le polovico skupnega delovnega časa.

2. Izraba tal

Po podatkih iz leta 1979 je bila na Koroškem skoraj polovica vseh gospodarskih površin uporabnih poljedelskih površin ali točneje 40,1 %, ostala polovica oziroma 47,2 % pa je uporabnih gozdnih površin. Ostalih gospodarskih površin je zelo malo, od tega naj omenimo le 8,6 % orne zemlje, 4,6 % pašnikov in 16,1 % poraslega hribovja. V obdobju od leta 1974 do leta 1979 se je zmanjšala skupna gospodarska površina tal na Koroškem, spremembe pa so nastale tudi v strukturi izrabe tal. Bistveno so se zmanjšale nekatere kulturne površine, ki so sicer v skupnih uporabnih poljedelskih površinah zajemale minimalen delež. Med te spadajo pridobitne vrtné površine (ind. 41), drevesnice (ind. 59) ter steljniki (ind. 65). Če si ogledamo dve osnovni kategoriji uporabe tal: uporabne poljedelske površine in uporabne gozdne površine, vidimo, da se na Koroškem spreminja struktura v korist uporabnih gozdnih površin. Uporabne poljedelske površine so se v opazovanem razdobju zmanjšale na Koroškem v celoti in v vseh političnih okrajih.

Na vsem območju narodnostno mešanega ozemlja prevladujejo gozdovi. Več kot polovico površin, v nekaterih občinah pa celo več kot tri četrtine površin zavzemajo gozdovi. Predvsem v nekaterih občinah v velikovškem okraju lahko ugotovimo največ gozdnih površin: npr. v občini Železna Kapla je z gozdom poraslo kar 77,2 % vseh gospodarskih površin. Ostalih gospodarskih površin orne zemlje, vrtov, travnikov in trajnih zelenih površin je v vseh občinah na narodnostno mešanem ozemlju manj kot polovico. Posebno majhen delež je med gospodarskimi površinami vrtov, medtem ko znaša delež orne zemlje v gospodarskih površinah v nekaterih občinah tudi prek 30 %: npr. v celovškem okraju v občinah Pokrče in Štalenska gora, v velikovškem okraju pa Škocijan in Ruda. Na neproduktivnih površinah prevladujejo predvsem največji turistični kraji, kot so Otok, kjer je 56,7 % vseh gospodarskih površin neproduktivnih, in Škocijan z 20,3 % neproduktivnih površin.

3. Živinoreja

V severnem delu Koroške so možnosti za razvoj živinoreje, in to predvsem na močnih kmetijah, ležečih v ozkih dolinah, ter v razsežnem planšarstvu, predvsem na severozahodnem in zahodnem delu dežele. Relativno intenzivno razvijajočemu se kmetijstvu na jugozahodu dežele pa je živinoreja komplementarna dejavnost obdelovanju zemlje.

Od leta 1970 do leta 1975 se je število živinorejcev na Koroškem zmanjšalo za 19.800 oziroma za 21 %. Posebno je upadlo število živinorejcev, ki se ukvarjajo s konjerejo (za 45 %). Povečalo pa se je število živinorejcev, ki se ukvarjajo z ovčerejo.

Na narodnostno mešanem ozemlju na Koroškem se z živinorejo najbolj ukvarjajo v velikovškem okraju, in sicer dokaj intenzivno v vseh občinah s slovenskim ali mešanim prebivalstvom. Med najpomembnejšimi sta občini Pliberk, v kateri se je leta 1977 z živinorejo ukvarjalo 1489 kmetij, in Velikovec, kjer se je v istem letu ukvarjalo z živinorejo 1971 kmetij. Če si med kmetijskimi obrati, ki se najbolj ukvarjajo z živinorejo, ogledamo, s katero vrsto živinoreje se najbolj ukvarjajo, ugotovimo, da se v vseh občinah, kjer je živinoreja najbolj razvita, najbolj ukvarjajo s kokošjerejo, sledi prašičereja in govedoreja. Z ostalimi vrstami živinoreje se na narodnostno mešanem ozemlju ukvarja relativno malo kmetij. Po posameznih političnih okrajih pa je stanje v živinoreji naslednje: v beljaškem okraju prevladuje prašičereja. Najbolj je razvita v Rožeku, kjer smo v letu 1981 med vsemi vrstami živine zabeležili 50,1 % prašičev. Sledi govedoreja, ki je najbolj razvita v Vrbi: 45,9 % goveda, ter v Št. Jakobu v Rožu; 44,2 % goveda med vsemi vrstami živine. V celovškem okraju prav tako prevladuje prašičereja, v nekaterih občinah tega okraja več kot tri četrtine vse živine: v Pokrčah 79,0 %, v Grabštanju 70,6 %, v povprečju pa v občinah tega okraja zavzema prašičereja 46,8 % vse živine. Goveda je v letu 1981 v povprečju 33,2 % vse živine, razen v

občini Škofiče (43,7 %) , Dholica (42,5 %) in Hodiše (40,7 %) , kjer je bilo med vsemi vrstami živine največ goved. V velikovškem okraju smo v letu 1981 zabeležili v povprečju 55,6 % prašičev med vsemi vrstami živine, največ v Suhi (70,1 %) in Pliberku (68,1 %). Med ostalimi vrstami živine je največ goved v občinah Djekše (47,8 %) in Grebinj (42,3 %). Z ostalimi vrstami živinoreje se na slovenskem narodnostno mešanem ozemlju ukvarja relativno malo živinorejcev: tako smo v letu 1981 zabeležili le v občini Sele (politični okraj Celovec-dežela) 35,1 % ovac in v občini Železna Kapla (politični okraj Velikovec) 24,7 % ovac med vsemi vrstami živine. V celovškem okraju smo v vseh občinah ugotovili v povprečju le 1,2 % konj med vsemi vrstami živine, v velikovškem okraju pa je ta delež še manjši in znaša le 0,5 %. V celotnem opazovanem obdobju od leta 1977 do leta 1980 pa vidimo, da je v večini občin na narodnostno mešanem ozemlju število glav živine naraščalo: predvsem smo naraščanje ugotovili v skoraj vseh občinah velikovškega okraja, pa tudi v večini občin celovškega.

4. Delovna sila v agrarni dejavnosti

V celotnem obdobju od leta 1973 do leta 1980 se je zmanjševalo število delovne sile, zaposlene v poljedelstvu in gozdarstvu na Koroškem. Posebno se je zmanjšalo število lastnikov kmetijskih obratov in družinskih članov, zaposlenih na kmetiji. Vedno več lastnikov kmetijskih obratov in njihovih družinskih članov se zaposluje v izvenkmetijskih dejavnostih, zaradi česar opuščajo kmetijsko dejavnost kot primarno zaposlitev. V letu 1979 je bilo v kmetijskih obratih na Koroškem skupaj 86.842 družinskih članov, od tega pa jih je bilo zaposlenih na kmetijah le 24.184 oziroma 27,8 %. V obdobju 1973—1980 pa se je povečalo število najete delovne sile v kmetijskih obratih za 10 %.

Po posameznih občinah na narodnostno mešanem ozemlju je bilo v obdobju 1973—1979 največ delovne sile v poljedelstvu in gozdarstvu zaposlene v občinah Velikovec in Pliberk v velikovškem okraju, kjer se s kmetijstvom in gozdarstvom ukvarja največ kmetijskih obratov. Če si ogledamo strukturo delovne sile v teh občinah, ki jih lahko štejejo med najpomembnejše občine v kmetijski panogi, vidimo, da skoraj polovico delovne sile sestavljajo lastniki kmetijskih obratov, polovico pa družinski člani, ki so zaposleni na kmetiji. V vseh kmetijskih obratih je zaposleno relativno malo najete delovne sile.

V strukturi delovnih mest zavzema kmetijstvo in gozdarstvo največji delež v občinah velikovškega okraja. V povprečju je v občinah velikovškega okraja 41,7 odstotka vseh delovnih mest v kmetijstvu in v gozdarstvu. Po posameznih občinah je ta odstotek največji v Djekšah, kjer je bilo v letu 1971 kar 77,3 % vseh delovnih mest v kmetijstvu in gozdarstvu, v Rudi 67,9 %, v Suhi 63,9 % ter v Globasnici 61,0 %. Nekoliko nižji je ta delež v občinah celovškega okraja. V povprečju je v občinah celovškega okraja 39,5 % vseh delovnih mest v gospodarstvu v kmetijstvu in gozdarstvu. Večji je le v občinah Pokrče (61,6 %), Sele (60,6 %), Bilčovs (50,1 %) in Štalenska gora (59,4 %). Najmanj delovnih mest v kmetijstvu v celovškem okraju je v občini Otok (3,1 %), ki je največji turistični center tega okraja in je zato največji delež delovnih mest prav v turistični dejavnosti. V občinah beljaškega okraja, z izjemo občine Straja vas, kjer smo v letu 1971 ugotovili 27,9 % delovnih mest v kmetijstvu in gozdarstvu, delež delovnih mest v kmetijstvu in gozdarstvu ne presega 20 % vseh delovnih mest v gospodarstvu tega okraja.

Zaključek

Kmetijsko gospodarstvo v Avstriji se je v zadnjih tridesetih letih močno spremenilo. Med leti 1951 in 1976 je v Avstriji zapustilo kmečko gospodarstvo okoli 650.000 ljudi, to je 65 % tistih, ki so bili leta 1951 še zaposleni v kmetijstvu (bodisi kot lastniki, najemniki ali pa kot nastavljenici). Kljub temu se je kmetijska proizvodnja močno razvila. Realno se je končna produkcija v omenjenem obdobju zvišala za 56 %. Delovna storilnost se je zvišala celo za 360 %. Hektarski donosi

so se v obdobju 1950—1975 domala podvojili.³ Zaradi strukturnih sprememb v agrarnem sistemu v Avstriji se je pretežni del kmetijske proizvodnje skoncentriral na ugodne lege. Ekonomske razlike med ugodno in neugodno lego postajajo vedno večje. V neugodnih legah kmečko gospodarstvo ne nudi več primerne dohodka. Večji del kmetov si mora poiskati zaslužek izven kmetijstva. Prav zaradi tega se delež polkmetov veča: leta 1960 jih je bilo 36,5 % leta 1970 39 % in leta 1977 že 55 %. Strukturne spremembe v kmetijstvu so zajele tudi kmetijstvo Koroške. Razvojne tendence v kmetijstvu na Koroškem se kažejo v povečanju kmetijskih obratov glede na skupno kmetijsko površino, ki jo obdelujejo. K prestrukturiranju je največ pripomogla moderna kmetijska mehanizacija, ki omogoča, da lastnik kmetijskega obrata ekonomičneje obdeluje večje kmetijske površine. Tudi večji del občin na narodnostno mešanem ozemlju je zajel val sprememb v kmetijstvu. To se izraža predvsem v spremenjenem načinu pridobivanja po posameznih kmetijskih obratih. Vedno večje število lastnikov kmetijskih obratov, ki so se večji del delovnega časa ukvarjali s kmetijstvom, se zaposluje v izvenkmetijskih dejavnostih. Zato se skrajšuje tisti delovni čas, ko se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo na svoji kmetiji. V strukturi tal prevladujejo na celem območju narodnostno mešanega ozemlja na Koroškem gozdovi. Z živinorejo se ukvarjajo na narodnostno mešanem ozemlju najbolj v velikovškem okraju, in sicer dokaj intenzivno v vseh občinah s slovenskim ali mešanim prebivalstvom. Med najpomembnejšimi sta občini Pliberk in Velikovec. V vseh občinah, kjer je živinoreja najbolj razvita, se najbolj ukvarjajo s prašičerejo, govedorejo in kokošje-rejo. Z ostalimi vrstami se na narodnostno mešanem ozemlju ukvarja relativno malo kmetij. V zadnjih letih se opazno zmanjšuje število delovne sile, zaposlene v poljedelstvu in gozdarstvu na Koroškem. Posebno se je zmanjšalo število kmetijskih obratov in družinskih članov, ki so zaposleni na kmetiji. Vedno več lastnikov kmetijskih obratov in njihovih družinskih članov se zaposluje v izvenkmetijskih dejavnostih in opušča kmetijsko dejavnost kot primarno zaposlitev. Po posameznih občinah na narodnostno mešanem ozemlju je največ delovne sile v poljedelstvu in v gozdarstvu zaposlene v občinah Velikovec in Pliberk v velikovškem okraju. Skoraj polovica delovne sile v kmetijstvu v teh občinah so lastniki kmetijskih obratov, polovica pa družinski člani, ki so zaposleni na kmetiji. Najete delovne sile je relativno malo. V strukturi delovnih mest zavzema kmetijstvo in gozdarstvo največji delež v občinah velikovškega okraja.

Summary

STRUCTURAL CHANGES IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE IN THE ETHNICALLY MIXED AREA OF CARINTHIA/KOROŠKA AFTER THE YEAR OF 1973

The various directions in the agricultural mode of production in Austria have at present resulted in the shaping of disparate socioeconomic developmental forms observable in the field of agriculture. An ever-increasing number of farmers have been looking for extra jobs outside agriculture, working as farmers less than half the total working hours. This kind of a double employment, with the dominant one being the non-agricultural employment, is presently the most frequent type of life and work within the sphere of agriculture. This particular form accounts for about 55 per cent of all the farming units in Austria. Structural changes in agriculture have not bypassed the agriculture in Carinthia/Koroška, where the developmental tendencies manifest themselves in an increase of farming units distributed in the total area under cultivation. This restructuring was aided most significantly by the modern agricultural mechanization which makes it possible for the owner of a farming unit to cultivate wider stretches of farmland more economically than before. The majority of the communes located in the Slovenian ethnically mixed area have also witnessed a wave of changes within agriculture that manifest themselves primarily in the manner of producing crops as carried out in the individual agricultural units. An ever-increasing number of the owners of farming units, who used to work as farmers most

³Josef Kramer, Günter Scheer: Das österreichische Agrarsystem. Izdal Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Dunaj, 1978, str. 7.

of their working time, have found employment in non-agricultural branches. In this way is shortened the time they spend working on the farm. As to the configuration of the surface of the area, the entire region of what is called the Slovenian ethnically mixed area of Carinthia is dominated by the woods. In this area animal husbandry is represented best in the district of Völkermarkt/Velikovec; it is rather intensive in all of those communes of this district whose population makeup is either Slovenian or ethnically mixed, particularly in the communes of Bleiburg/Pliberk and Völkermarkt/Velikovec. In all of the communes where animal husbandry is most developed, pig-breeding, cattle-breeding, and poultry-breeding are found predominantly. Relatively few farms can be found where other domestic animals are raised. The last few years have witnessed a noticeable manpower decrease in farming and forestry in Carinthia/Koroška. Particularly noticeable was the decrease in the number of the owners of farming units and of those of their family members who are employed on the farms; more and more of them have found jobs in non-agricultural branches, thereby giving up their farm work as their primary employment activity.

A survey of the individual communes located in the Slovenian ethnically mixed area reveals that the largest numbers of people employed in farming and forestry are to be found in the communes of Völkermarkt/Velikovec and Bleiburg/Pliberk, in the district of Völkermarkt/Velikovec. In these communes, almost half of the manpower working in agriculture is represented by the owners of farming units; those of their family members who work on the farms account for another half. Hired workers are relatively few in number. In the structure of the jobs within the agriculture of the Slovenian ethnically mixed area, the share of farming and forestry is the most substantial in the communes of the district of Völkermarkt/Velikovec.